

De Vriendenkring

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Website: www.Quakers.nu; 90e jaargang nr. 11, december 2019.

*Schilderij van J. Doyle Penrose's uit 1916
'The Presence in the Midst' de kleding is uit de 17^e eeuw,*

De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Abonnementsprijs:

Nederland

€30,00 per jaar

Europa en Wereldwijd

€45,00 per jaar

Email abonnement (PDF)

€5,00 per jaar

Deze Vriendenkring is gedrukt op milieuvriendelijk papier met deze drie certificaten

**Het gebeurt helaas vaak dat abonnees vergeten te betalen. Van-
daar het verzoek: Maak van de betaling van het abonnement een
periodieke overmaking.**

Bankrekening: (IBAN) **NL65 TRIO 0212 3772 64** t.n.v. Religieus Genoot-
schap der Vrienden Quakers te Amsterdam met vermelding van
'Abonnement De Vriendenkring'. Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U

Nieuwe abonnees, adreswijzigingen en betalingen email:

vriendenkringredactie@gmail.com

Redactieleden:

Eindredactie:

Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM,
tel. 038-4608461/06-40030923.

Zwolle,

Email: vriendenkringredactie@gmail.com,

Schrijver:

Hylkia Nieuwerth

Redactielid:

Els Ramaker

Correctie:

Hylkia Nieuwerth en Frieda Oudakker

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken versie van De Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15^e van iedere maand! (Tenzij anders afgesproken).

De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt.

Bezoek daarom geregeld de Quaker website:
www.Quakers.nu

De Nederlandse Quakers hebben twee Facebookaccounts:

Quakers Nederlandse Jaarvergadering (openbaar)

Nederlandse Jaarvergadering (besloten, wil je lid worden mail dan naar de redactie: vriendenkringredactie@gmail.com

In dit nummer:

Van de redactie.....	4
Gebeden	5
Lernen	7
Algemene Vergadering in 2020	9
“Wacht in zijn Licht op zijn heilige bewegingen in uw zielen”.....	9
Ontmoeting Quakers – Doopsgezinden	10
Verklaring Kernwapenvrije wereld.....	13
Kerk en Vrede	14
Nalatschap van €50.000,- een uitdagende vraag.....	15
Van Gereformeerd tot Quaker.....	16
George Fox et les Quakers, ...	20
Entre ce que je pense,.....	21
Quakers België en Luxemburg.....	22
Burgerlijke Ongehoorzaamheid.	25
Inspirerend Alfabet.....	27
Darko.....	29
Het land van Christus.....	31
Als je een miljoen zou winnen.	34
Nieuwtjes uit Brussel	35
Handen en Voeten: Calais.....	37
Vrienden in het hele land	38
Waar zijn Quakerbijeenkomsten?	39
Joke Hofman en Erik Dries in Brussel bij de Belgische Quakers.....	40

Kerk en Vrede roept de lezers op om deel te nemen aan de demonstratie die volgende week donderdag 28 november in Rotterdam wordt gehouden: “Stop de wapenhandel. Wapenembargo tegen Israël” Van 8-12 uur (‘s morgens), Ahoyweg 10, Rotterdam. Ter gelegenheid van de wapenbeurs “NIDV Exhibition Defense and Security” waar ook 3 Israëlische bedrijven aan meedoen. Zie verder op de website www.kerkenvrede.nl

Van de redactie

We beleven spannende tijden! Aan de ene kant hebben de meesten in ons land een overvloed aan spullen, aan de andere kant nemen de verschillen tussen arm en rijk steeds verder toe (aantal daklozen van 9.000 naar 17.000 in zes jaar tijds).

Aan de ene kant hebben we in Europa nog nooit zo lang vrede gehad en aan de andere kant voeren we de uitgaven voor de bewapening drastisch op.

Aan de ene kant wordt er hoe langer hoe meer gepraat over het milieu en de klimaat veranderingen en aan de andere kant schiet het niet op met de beperking van de uitstoot van broeikasgassen zoals CO₂, Methaan en Lachgas.

Aan de ene kant heeft het rijke Westen nog nooit zoveel rijkdom gehad en worden zelfs China en India minder arm, en aan de andere kant begint bij veel mensen door te dringen dat materiële rijkdom zijn grenzen kent.

Al zoekend op internet lees ik over de San of Bosjesmannen, een natuurvolk dat leeft in Zuid-Afrika, Namibië en Botswana Zij hechten traditioneel geen waarde aan persoonlijk bezit. Alles wat men heeft, wordt gedeeld met de gemeenschap. Leven in een gemeenschap wordt in veel culturen gezien als een groot goed. Je bent rijk als je je verbonden weet met anderen.

En hoe denken Quakers over materiële rijkdom?

Slavernij is daar wel een hele ernstige uitwas van. John Woolman, Amerikaanse Quaker, die leefde van 1720 – 1772, spande zich enorm in voor het afschaffen van de slavernij. Honderd jaar later werd de slavernij pas verboden (Groot Brittannië 1833, Nederland 1863) en Noord Amerika (1865).

Interessant is ook hoe John Woolman over het bezitten van spullen dacht:

“To turn all the treasures, we possess into the channel of universal love becomes the business of our lives.”

John Woolman

Om alle schatten, die we bezitten, om te zetten in universele liefde wordt de zaak van ons leven.

Bij het lezen van het nieuwe boek van Rutger Bregman ‘De meeste mensen deugen’, herken ik veel van waar de Quakers al eeuwenlang voor staan. In elke tijd een uitdaging om dit ook echt in het dagelijkse leven vorm te geven. In deze Vriendenkring veel voorbeelden van het Quaker principe: ‘Dat van God in ieder mens’

Dat het lezen van deze Vriendenkring je mag inspireren in je geloofsbeleving en je tot actief toepassen van deze waarden kunt komen.

Sytse Tjallingii (redacteur)

Gebeden

Door Sytze de Vries

Ingezonden door Marijse Newnham - Zondervan

*Om mensen als vrienden bidden wij,
die vertrouwd willen zijn met onze ware naam - om
genegenheid in hun hart en genade in hun ogen.*

*Laat het ons nooit ontbreken aan vrienden die aan
ons gehecht zijn, ons niet loslaten als wij hen teleur-
stellen, die ons niet overgeven aan de eenzaamheid
van wat wij zelf vernielden.*

*Om vrienden die voor ons instaan,
betrouwbaar als makkers en bondgenoten
met zusterlijke aandacht, met broederlijke steun.*

*Om mensen die ons hun scherpzinnigheid niet onthou-
den maar ons bouwen met waarheid; goede vrienden,
die in ons blijven geloven en ons zegenen.*

*Om voor mensen zelf als vrienden te mogen zijn, bid-
den wij.*

*Om ons vertrouwen met hen te delen en keer op keer te
bekrachtigen, om te dragen wie valt, vast te houden
wie moedeloos wordt.*

*Laat ons vrienden zijn die niet ontbreken in de sche-
mer van hun twijfels, in de nacht van hun
radeloosheid, om nabij te zijn door gebrek aan woor-
den, door het al te bekende, door de nacht van
verwijdering, hun verdriet, hen vertroostend met ons-
zelf.*

*En, God,
wanneer onze liefde, onze verhoudingen worden be-
proefd, door het ontij van de twijfel, door verval van*

*schoonheid, door de sleur van alledag, door zorg en
ziekte, door de mist van jaloezie, door blijvende erger-
nis, door het gemis aan verrassing,*

*Laat ons dan niet verdrinken in onze eigen onmacht,
in onze eigen onvrede,*

*Maar roep Gij dan in ons wakker
nieuwe aandacht,
een nieuwe morgen,
met de vasthoudendheid
van Uw liefde
voor ons.*

laat ons niet verdrinken in de mist van jaloezie.....

Sytze de Vries 2015 – heden **Programmamaker** Radio Bloemendaal.2006 – heden **Freelance theoloog, predikant, schrijver, dichter en publicist.** in de Werkplaats ‘De Vertaalslag’ te Schalkwijk. 1978 – 2006 **docent Liturgiek**

Lernen

(naar Ute Latendorf) ingezonden door Kersten Mangels

*Von der Sonne lernen, zu wärmen
Von den Wolken lernen, leicht zu
schweben*

*Vom Wind lernen, Anstöße zu geben
Von den Bäumen lernen, standhaft zu
sein*

Von den Blumen das Leuchten lernen

*Von den Steinen das Bleiben lernen
Von den Büschen im Frühling Erneue-
rung lernen*

*Von den Blättern im Herbst das Loslas-
sen lernen*

*Vom Sturm die Leidenschaft lernen
Vom Regen lernen, sich zu verströmen*

*Von der Erde lernen, mütterlich zu sein
Vom Mond lernen, sich zu verändern
Von den Sternen lernen, einer von vie-
len zu sein*

*Von den Jahreszeiten lernen, dass das
Leben immer von Neuem beginnt*

Van de zon leren, om op te warmen
Van de wolken leren om gemakkelijk te zweven
Van de wind leren om impulsen te geven
Van de bomen leren om standvastig te zijn
Van de bloemen leren om te schitteren

Van de stenen leren om te blijven
Van de struiken in de lente vernieuwen te leren
Van de bladeren in de herfst los laten te leren
Van de storm de passie te leren
Van de regen leren om te stralen

Van de aarde leren om moederlijk te zijn
Van de maan leren om je te veranderen
Van de sterren leren om een van de vele te zijn
Van de seizoenen te leren dat het leven altijd opnieuw begint

*Von der Sonne
lernen, zu wärmen*

Algemene Vergadering in 2020

van 15 tot 17 mei.

Door Marlies Tjallingii, (Schrijver dan de Nederlandse jaarvergadering) mede namens de VCAV

Het thema dat de voorbereidingscommissie van de Algemene Vergadering (VCAV) nu uitwerkt is:

“Wacht in zijn Licht op zijn heilige bewegingen in uw zielen”.

Dit is een uitspraak van William Penn in 1677.

We willen het leven van William Penn verkennen en kijken hoe het is om in zijn schoenen te stappen. Welke boodschap heeft hij voor ons in deze tijd, ten aanzien van duurzaamheid, ontwapening en een verenigd Europa? Hij was een van de eersten die ideeën had over een verenigd Europa.

De QCEA bestaat dit jaar 40 jaar en in 2020 is het 75 geleden dat de 2e Wereldoorlog ten einde kwam. Wat kunnen wij met de ideeën van William Penn, die samen met George Fox naar Nederland kwam.

We houden tijdens de AV ook een Wijdingsdienst voor Zaken, waarin onderwerpen aan bod komen die door de Maandvergaderingen en in de Landelijke Commissie ingebracht worden. Als Religieus Genootschap is het nodig om onze zakelijke en financiële onderwerpen te bespreken en goed te keuren. Daarvoor is onderscheidingsvermogen (Eng.: discernment) nodig. Daarbij speelt de spirituele dimensie van ons besluitvormingsproces een belangrijke rol.

Zoals voorgaande jaren komen we weer samen in het Natuurvriendenhuis de Bosbeek. De VCAV onderzoekt momenteel andere locaties voor de AV's in de toekomst. Mocht je speciale behoeftes hebben, laat dat ons weten zodat we naar goede oplossingen kunnen zoeken.

Het is fijn als we ons voorbereiden in de geest op ons jaarlijkse treffen dat geleidelijk aan vorm gaat krijgen. Noteer alvast in je agenda de data van de AV2020 van 15 tot 17 mei!

William Penn, stichter van Pennsylvania

Ontmoeting Quakers - Doopsgezinden

16/11/2019, Almere, Inloophuis 'de Ruimte'

Door Marlies Tjallingii, Henk Blom en Annelies Klinefelter

Introductie:

Deze dag was georganiseerd om de samenwerking tussen de Quakers en de leden van Doopsgezind WereldWerk te bevorderen en kennis te nemen van elkaars spirituele achtergronden en motivaties.

De leiding van de dag was in handen van Marlies Tjallingii en Maarten van der Werf. Gerrit-Jan Romeyn was verantwoordelijk voor de inwendige mens.

Kaart uitzoeken die onze aandacht trok

Dagverslag:

De dag begon met een moment van stilte om te focussen waar we waren en waarom. Marlies nodigde ons uit een rondje te doen waarin we onszelf voorstelden met onze naam, waar we vandaan komen en het noemen van ons favoriete wintervoedsel. Dit om met een lichte toon te beginnen.

Vervolgens nam Maarten het stokje over. Hij had een serie kaarten met prachtige afbeeldingen neergelegd in het midden en we zochten allemaal een kaart uit die onze aandacht trok. Welk gevoel roept de wereld van nu bij me op als ik het kaartje bekijk. We wisselden in tweetallen uit wat ons gevoel op dat moment was.

Voordat we aan een groepsgesprek begonnen maakten we afspraken om goed met elkaar te kunnen samenwerken. Een afspraak die goed werkte was: ga staan als je iets wilt zeggen. Het helpt om te zien wie er aan het woord is en het maakt duidelijker waar je voor wilt staan als je iets zegt.

Daarna vertelde Kees Nieuwerth over boek van Edy Korthals Altes: 'Van havik tot vredesduif', waarin Edy beschrijft hoe hij een droom had die zijn leven veranderde. Hij was ambassadeur in dienst van Buitenlandse Zaken in verschillende landen. Omdat hij in augustus 1985 een artikel schreef in Trouw over de noodzaak om de atoomwapens af te schaffen moest hij zijn baan als ambassadeur stoppen. Hij wordt dan actief in allerlei organisaties die tegen de kernbepapening en de wapenwedloop zijn. De thema's van deze dag ontleenden we aan zijn boek: kwetsbaarheid, dreiging, schoonheid en visie.

De carrousel werd geleid door Maarten. In de carrousel deelden we wat deze woorden voor ons betekenden. Deze werkvorm bestond uit een binnen- en een buitenkring. De mensen in de buitenkring spraken eerst 2 of 3 minuten, terwijl de personen in de binnenkring luisterden. Daarna wisselden de rollen van spreker en luisteraar. De vragen die aan bod kwamen waren:

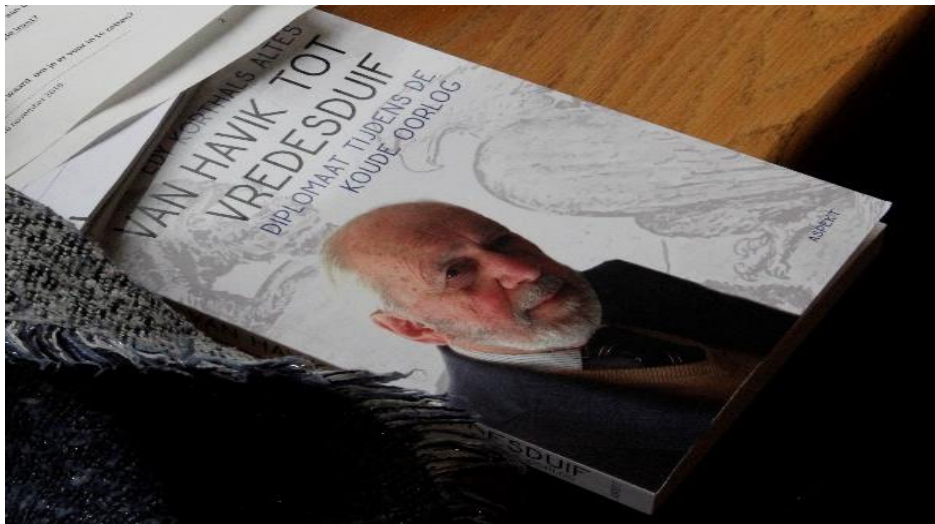
1. Waar ervaar jij schoonheid?
2. In welke situatie heb je je kwetsbaar gevoeld
3. Wat is jouw ervaring van transformatie?

De lunch bestond uit heerlijke linzensoep van Gerrit-Jan Romeyn en onze eigen meegebrachte broodjes.

Na de pauze begonnen we met een spelletje waarin we weer samen kwamen. In de middag stonden de opkomende wapenwedloop en de uitbreiding van de nucleaire bommen centraal met de vraag: "hoe gaan we daar nu mee om?" Maarten van de Werf liet ons in een power point de gevolgen van kernwapens in het verleden zien. Iets wat aanleiding gaf tot grote emotionele reacties. We hebben veel aandacht besteed aan deze emoties en gekeken welke herinneringen aan de Tweede Wereld Oorlog dit opriep. Specifiek werden genoemd de nucleaire aanvallen op Hiroshima en Nagasaki en de pijn die nog voelbaar is rond de vraag of deze aanvallen wel nodig waren geweest. Een van de jongere deelnemers vertelde dat deze achtergrond informatie over kernwapens zeer welkom was, omdat zij de geschiedenis niet kende. Het was haar onbekend dat beweerd werd dat de Tweede Oorlog gestopt zou zijn door het gooien van de kernbommen op Hiroshima en Nagasaki.

Na een pauze hebben we de draad weer opgepakt en hebben we een positie ingenomen op een lijn van 1 tot 10: Waar sta je als je denkt aan kernwapens, de modernisering en het gebruik ervan door Nederland. Iedereen was doordrongen van het feit dat de aandacht voor kernwapens een uitermate belangrijke taak voor vredeswerkers is.

Als vervolg hierop hebben we de verklaring tegen de modernisering van kernwapens nogmaals samen gelezen. Kees Nieuwerth had dit in het ochtend programma ook al voorgelezen. Hij gaf als toelichting dat het goed zou zijn wanneer we die verklaring naar de Raad van Kerken zouden sturen met het

Van Havik tot Vredesduif, Korthals-Altes Zie de Vriendenkring van sept. blz 12 en 13.

verzoek stelling te nemen tegen de nieuwe wapenwedloop. We hebben onze handtekening onder deze verklaring gezet.

Als slotstuk van de dag hebben we gebrainstormd over hoe we de aandacht voor de modernisering van kernwapens in breed verband de maatschappij in krijgen. De volgende opties zijn genoemd: nadenken over de mogelijkheden om verder te gaan in dit gezamenlijk overleg van Quakers en Doopsgezind Wereldwerk, de **verklaring** sturen naar de Raad van Kerken waar Kees Nieuwerth de vicevoorzitter is, naar PAX voor Vrede, die ook al met dit thema bezig is, naar politieke partijen en onze achterbannen. Welke beelden kunnen maken dat de wereld zich bewust wordt van deze overkill aan wapens? Hoe komen we grootscheeps in actie?

Conclusie:

We kunnen samen wat doen, we zijn niet machteloos. Er gebeurt al veel en we zoeken naar wat onze taak hierin kan zijn: wij zijn de kerk, hoe laten we ons zien? Zo hoorden we dat er elke laatste donderdag van de maand een stilte kring is in Drachten voor de Doopsgezind Wereldwerk in de winkelstraat.

We spreken af dat de aanwezigen activiteiten doorgeven aan Marlies en Annelies, die dan op hun beurt zullen zorgen voor verspreiding van de informatie. Ook zullen zij in contact blijven met andere groeperingen die zich druk maken over kernwapens. Waar dit uitmondt.....?

Het voorbereidingsteam zal zoeken naar mogelijkheden om ons als Quakers en Doopsgezinden in te zetten voor vrede en gerechtigheid. We gaan hierover contact houden met de deelnemers en verdere geïnteresseerden.

Verklaring Kernwapenvrije wereld

**Religieus
Genootschap
der Vrienden**

doopsgezind
WereldWerk
stichting voor solidariteit en vrede

Aan de Raad van Kerken in Nederland

Tijdens een ontmoetingsdag van Doopsgezinden verbonden met Doopsgezind Wereldwerk en leden van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers) op 16 november j. l. werd de onderstaande verklaring aangenomen.

Tijdens een ontmoetingsdag van Doopsgezinden verbonden met Doopsgezind Wereldwerk en leden van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers) op 16 november j. l. werd volgende verklaring aangenomen:

Verklaring

Naar aanleiding van het recente advies van de Adviesraad Internationale Vraagstukken inzake het kernwapenbeleid verklaarde het Kabinet onlangs dat 'De Nederlandse regering zich blijft inzetten voor een kernwapenvrije wereld.'

Gelet op die verklaring zouden wij er goed aan doen om er op aan te dringen dat de Nederlandse regering de volgende concrete stappen op weg naar die kernwapenvrije wereld doet:

- *Dring aan op de hervatting van internationale ontwapenings-onderhandelingen om een nieuwe kernwapenwedloop te stoppen*
- *Stuur de Amerikaanse kernwapens in Volkel terug naar de Verenigde Staten en werk niet mee aan stationering van een nieuwe gemoderniseerde versie.*
- *Wijs een kernwapentaak voor Nederlandse Joint Strike Fighter piloten nadrukkelijk af*
- *Dring er op aan dat artikel VI van het Non Proliferatie Verdrag (NPV)*
- *om tot volledige nucleaire ontwapening te komen binnen afzienbare tijd uitgevoerd wordt*
- *Teken het ontwerp-VN Verdrag voor een Verbod op Kernwapens (ICAN-verdrag).*

Kerk en Vrede

Oproep voor kandidaten voor het bestuur

Kerk en Vrede is een vereniging, die zich binnen en buiten de kerken inzet voor ontwapening en geweldloosheid. Ze werd opgericht in 1924 en is daarmee de oudste nog steeds bestaande vredesorganisatie in Nederland.

Onze filosofie is gebaseerd op het pacifisme, naar het voorbeeld van de profeten van Israël en Jezus van Nazareth, maar ook van mensen als Gandhi en Martin Luther King. Kerk en Vrede streeft naar samenwerking met andere vredesorganisaties en is de Nederlandse tak van IFOR (International Fellowship of Reconciliation).

Momenteel telt onze vereniging ongeveer 430 leden en daarnaast 460 abonnees en donateurs.

Het bestuur van Kerk en Vrede zoekt kandidaten voor:

1. (bestuurs-)secretaris (v/m), met speciale taak het verzorgen van correspondentie en vergaderagenda;
2. algemeen bestuurslid (v/m), met aandacht voor lopende en te ontwikkelen projecten.

Het betreft onbezoldigde functies (onkosten worden wel vergoed). Het bestuur vergadert 8 à 10 keer per jaar op kantoor in Utrecht; hiernaast vergen de functies tenminste 2 à 4 dagdelen per maand.

Momenteel heeft de vereniging geen betaalde medewerkers in dienst; kantoor- en andere werkzaamheden worden verricht door vrijwilligers. Kerk en Vrede kent enkele werkgroepen, zoals de theologische werkgroep en de redactie van het kwartaalblad Vredesspiraal.

Heb je belangstelling? Of ken je een geschikte kandidaat? Stuur een email naar: secretariaat@kerkenvrede.nl.

Nalatenschap van €50.000,- een uitdagende vraag

Inge Herrebout werpt jullie deze hand-schoen graag toe.

Beste leden van Kerk en Vrede.

Zowel vorig jaar als dit jaar werd Kerk en Vrede verblijd met een nalatenschap. In beide gevallen ging het om een substantieel bedrag: iets meer dan €50.000,- We zijn de erflaters uiteraard bijzonder erkentelijk.

Dat bij de besteding van deze beide bedragen allereerst gedacht wordt aan de financiële continuïteit van onze vereniging die vergrijst, is voor de hand liggend. In het bestuur is echter geopperd dat de ruimere financiële mogelijkheden ook zouden kunnen leiden tot een nieuw project, wellicht ook met het oog op het werven van nieuwe, actieve leden.

Waar zou zoal aan kunnen worden gedacht? In de kring van het bestuur werd gedacht aan studiedagen, acties, publicaties over b.v. pacifisme/geweldloosheid, groene vrede, kernbewapening (nieuwe ontwikkelingen), songs of peace...

Graag nodigen we alle leden van harte uit om hierin met ons mee te denken en concrete voorstellen aan te dragen die door Kerk en Vrede, eventueel samen met anderen, zouden kunnen worden geïnitieerd. Dit vraagt om een denken “out of the box”, creatief en fantasierijk, geïnspireerd door de oude traditie van geweldloosheid en vrede

We zijn heel benieuwd wat deze oproep oplevert. Beschouw het als een positieve uitdaging. We wachten uw/jullie reacties af

Vrede en alle goeds!

Bestuur en staf van Kerk en Vrede

Van Gereformeerd tot Quaker

Door Tiny Coffin-Bruning, vertaling Els Ramaker

Op bezoek bij een Quaker-bijeenkomst

Wie als protestantse of katholieke kerkganger voor het eerst in Nederland een wijdingssamenkomst van Quakers bezoekt zal waarschijnlijk vreemd opkijken. De dienst is zo anders dan een traditionele kerkdienst. De tien of twintig aanwezigen zitten op stoelen in een kring, in het midden staat een tafeltje met bloemen en een bijbel. Er is geen preekstoel, geen orgel of piano, geen doopvont. Als je schuchter rondkijkt ontmoet je waarschijnlijk een paar vriendelijk lachende ogen, en iemand wijst naar een lege stoel waarop je dan plaatsneemt. Er wordt niet gesproken. Men is in diepe stilte verzonken. “Wanneer begint het?”, denk je. De dienst is al begonnen. In het komende uur wordt de stilte zo nu en dan onderbroken door iemand die opstaat en een boodschap geeft: een inzicht over een passage uit de bijbel, een persoonlijk ervaring van Gods aanwezigheid, een worsteling met verdriet of ongeloof. Na een uur worden links en rechts handen geschud. Er volgen mededelingen, dan een koffiepauze, mogelijk gevolgd door een groepsdiscussie of een presentatie. Mijn gereformeerde broer die door mijn 15-jarige zoon meegenomen werd naar de wijdingssamenkomst in Amsterdam riep verbaasd uit toen hij thuis kwam: “Geen preek, geen zingen, geen collecte. Niets!”

De Geschiedenis

Om te begrijpen waarom de Quakerdienst zo anders is, moeten we terug naar het begin, naar Engeland in het midden van de zeventiende eeuw. Het was een tijd van enorme religieuze honger. Religie was het gesprek van de dag. Men was er van overtuigd dat een oprechte en juiste verhouding met God het belangrijkste was in dit leven. Er werd gediscussieerd, andersdenkenden werden bespot en aangevallen. Een groep van ‘zoekers’ keerde zich af van alle uiterlijke vormen van religie. Ze kwamen bij elkaar op basis van één centrale gedachte: ‘Christ has come to teach his people himself’ - Christus is gekomen om zelf de mensen te onderwijzen. Ieder mens heeft een vonk van God in zijn ziel en van Christus in zijn hart, en daarmee het vermogen om Gods boodschap te ontvangen. Daarvoor hoeft men geen theologie gestudeerd te hebben. Het is wel noodzakelijk dat men het eigen ego opzij kan zetten. Dus geen van tevoren geschreven preken, maar alleen datgene wat de Geest van God in de stille samenkomst duidelijk maakte in iemands hart. De groepen van mensen die zo op zondag bijeen kwamen noemden zichzelf ‘Kinderen van het Licht’. Gehoorzaamheid aan het door God gegeven Licht was het belangrijkste in hun leven. Het gevaar bestond natuurlijk, dat

sommigen hun eigen wensen voor Gods wil hielden. Men ging er van uit dat de groep, de *meeting*, in staat was om onderscheid te maken tussen wat uit de mens zelf voortkwam enerzijds en wat van God was anderzijds. De bijbel was daarbij een grote hulp. God sprak zichzelf niet tegen, meende men.

Hun stille vergaderingen leverden de volgende inzichten op, die nog steeds door Quakers nagevolgd worden:

1) Een door God geïnspireerd leven is een eerlijk leven. Dat wil zeggen dat men geen eed zweert, want een eed berust op het idee dat men soms wel en soms niet de waarheid spreekt. Quakers zweren niet, maar stellen zich volkomen verantwoordelijk voor hun woorden.

Voor Quakers die winkels hadden betekende dat: vaste prijzen voor iedereen, zonder afdingen. Ouders konden hun kinderen om een boodschap sturen naar een Quaker winkel en er zeker van zijn dat zij net zo eerlijk behandeld werden als een volwassene met een grote mond. Dat was heel ongewoon voor die tijd.

2) Gods Geest is toegankelijk voor mannen en vrouwen. Ze wisten uit ervaring wat de profeet Joel beschreef: “Ik zal mijn Geest uitstorten op al wat leeft en uw zonen *en uw dochters* zullen profeteren.” Vrouwen hebben vanaf het begin een belangrijke rol gespeeld. In Zuid Amerika is het een van de weinige kerken waar vrouwen leidinggevende posities bekleeden.

3) Quakers zijn pacifisten. Een mens doden is het blussen van een vonk van God in deze wereld. Geen oorlog, wel de studie van oorlog en vrede en bemiddelen om partijen met elkaar te verzoenen. In de jaren 90 van de twintigste eeuw waren Quakers in Burundi en Kenia de eersten die hun kerken en ‘meeting houses’ openden zodat Hutu’s en Tutsies bij elkaar konden komen om de gruwelijke moorden te verwerken en tot verzoening te komen. De Quakerbeweging van de zeventiende eeuw begon zichzelf te zien als een kerk, niet alleen als een vernieuwingsbeweging. Het was een vrouw, Margaret Fell, die de belangrijkste rol heeft gespeeld in het organiseren van de kerk, die ‘Het Religieus Genootschap der Vrienden’ ging heten.

Quakers vandaag de dag hebben zowel een sterk mystieke als een praktische inslag. Ze nemen Jezus' woorden om het zout en licht der aarde te zijn serieus, en ze helpen elkaar te ontdekken wat ieders persoonlijke roeping is.

Internationale Quakerschool Beverweerd 1

Mijn weg

Hoe is het mogelijk dat ik, opgegroeid in een Gereformeerd gezin in Amsterdam, nu lid ben van een Amerikaanse Quaker Meeting?

Het Amerikaanse gedeelte is gemakkelijk. Ik ben in 1965 met een Amerikaanse collega getrouwd toen we allebei les gaven aan de internationale Quakerschool Beverweerd bij Bunnik.

Ik was het achtste kind in een gezin van tien kinderen. Toen ik arriveerde was het patroon in ons gezin al vastgelegd. Er hoefde door mij geen weg gebaad te worden. Vader las voor uit de bijbel na het eten, moeder uit de kinderbijbel tussen de middag. We gingen twee keer op zondag naar de kerk, we deden samen spelletjes op zaterdagavond, wandelden op zondagmiddag, en zondag 's avonds na het eten zongen we rondom het orgel. Voor de oudere kinderen was het allemaal vanzelfsprekend, voor mij natuurlijk ook. Ik was dol op mijn oudere broers en zuster en wat zij deden wilde ik ook doen. Bovendien, ik hield veel van zingen en de gezelligheid van samen spelletjes doen. En ik vond de verhalen uit de bijbel prachtig. Ik twijfelde er niet aan dat alles

letterlijk waar was.

Na een opleiding aan de gereformeerde kweekschool in Amsterdam werd ik onderwijzeres op een Christelijke school in Ede. De kerk en het geloof waren heel belangrijk voor mij. Het was nu mijn eigen keuze; ik volgde niet zomaar in de voetstappen van mijn vader. Bovendien had ik een mystieke aanleg en de geloofservaring was veel, veel belangrijker dan de theologie. Maar ik begreep nog niet dat theologie de structuur was, waarin ik mijn geloof beleefde.

Toen ik 23 was ging ik M.O. geschiedenis (dit is tegenwoordig een 2° graads onderwijsopleiding) studeren aan het Historisch Instituut van de Universiteit van Utrecht. Afgezien van de hoofdakte opleiding van de kweekschool was dit de eerste keer dat ik lessen volgde aan een niet-christelijk instituut. Ik had helemaal geen ervaring met andersdenkenden. Ik werd voor het eerst gedwongen om dingen van meer dan één kant te bekijken. Eén van de docenten raadde me aan om een boek over bijbelinterpretatie te lezen van de katholieke pater Luc Grollenberg 'Een Nieuwe Kijk op het Oude Boek'. Ik had al eerder moeite gehad met de elkaar tegensprekende teksten in de bijbel. Dit boek maakte duidelijk hoe betrekkelijk bijbelinterpretaties waren. Het was het moment waarop mijn zekerheid weg viel. Ik had een huis gebouwd op de letterlijke waarheid van de bijbel, en toen vielen er stukken uit weg en alles stortte in elkaar. Ik dacht: Als niet alles klopt, dan klopt er niets. Een paar maanden later zei iemand: "God bestaat niet." "Maar dat wil ik niet," was mijn reactie. "Ik wil niet dat God niet bestaat." En meteen daarop dacht ik: Oh, ik geloof alleen omdat ik dat fijn vind. Dat is geen geloof waar ik mee leven kan.

Ik vond het heel erg om mijn geloof te verliezen. Ik vond dat ik niet meer in de kerk kon blijven, maar het was de gemeenschap waarin ik was opgegroeid. Ik kon er niet van scheiden. Pas na mijn huwelijk, toen we naar Amerika verhuisden kon ik die stap nemen. Wat het zo moeilijk maakte was, dat ik binnen het raamwerk van de gereformeerde theologie altijd een sterke religieuze belevenis heb gehad. Die was ik ook kwijt, en dat was het ergste. Toen we, wonend in de VS, uitgenodigd werden om een Quakerbijeenkomst te bezoeken gingen we er met de kinderen heen. Mijn man John en de kinderen vonden het fijn en gingen elke week. Ik ging met ze mee, maar ik wilde niet ingepalmd worden door iets dat ik dan weer zou moeten opgeven. „Maak je niet zo bezorgd,” zei een lieve oudere Quakervrouw, „in de stille samenkomst open je je hart voor de Geest”. Geen theologische beweringen, alleen een aanmoediging om open te zijn.

En in die Quakerstilte is God weer binnengekomen in mijn leven.

George Fox et les Quakers,

boekje uit 1956, door Henry van Etten (1893-1968)

door Joke Hofman

Op de laatste jaarvergadering lag dit fantastisch heldere boekje op de verkooptafel. Ik zou wel willen weten wie dat er heeft neergelegd.....

In 180 bladzijden krijg je een boeiende uiteenzetting van onze geschiedenis. De eerste 80 gaan natuurlijk over Fox en Groot-Brittannië, daarna over William Penn en Amerika en dan over Quakers in Frankrijk.

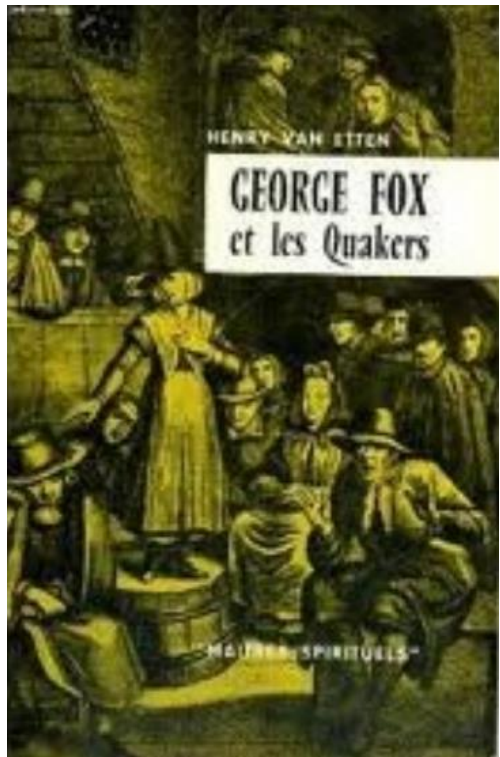
Het meest interessant vond ik het laatste hoofdstuk: Quakers in de moderne wereld. Hij meldt dan per land de ontwikkelingen in o.a. Duitsland, Engeland, Frankrijk, Ierland, Scandinavië, Zwitserland en Nederland. Over ons land 3 regels: "Nederland heeft sinds 1931 een Jaarvergadering. In 1939 werd het Quakerhuis in Amsterdam gevestigd. Ze hebben een maandblad."

En dan helemaal achterin een tijdlijn, die begint in 1624, het geboortjaar van Fox. Verder noemt hij de geboorte van William Penn in 1644, het visioen van Fox op Pendle Hill in 1652, de dood van Fox in 1691, de Nobelprijs van 1947, enz. Dit alles aan de linkerkant van de bladzijden. Aan de rechterkant wat er in de wereld gebeurde. Dat is heel verhelderend! Bijv. 1623 werd Pascal geboren, dus slechts 1 jaar

eerder dan Fox. En het was de tijd van de 30-jarige oorlog. In 1665 was er de pest in Londen, een jaar later de grote brand, in 1667 de Frans-Engelse oorlog, in 1672 weer ..... In 1734 de brieven over de Quakers van Voltaire, in 1794 de afschaffing van de slavernij in Frankrijk als gevolg van de Franse Revolutie (vrijheid, gelijkheid en broederschap). In Nederland pas in 1863. In 1904 gaan de Engelse Quakers naar China. En zo zijn er heel veel interessante zaken in dit boekje.

Het laatste dat hij noemt is de Wereldconferentie in Oxford in 1652 vanwege 300 jaar Quakerisme.

Ik heb ervan genoten en wil dus graag weten wie nog meer graag Frans leest?

Entre ce que je pense,

Door Bernard Werber, ingezonden door Erik Dries

*Entre ce que je pense,
ce que je veux dire,
ce que je crois dire,
ce que je dis,*

*ce que vous voulez entendre,
ce que vous entendez,
ce que vous croyez comprendre,
ce que vous voulez comprendre,
et ce que vous comprenez,*

*Il y a au moins dix possibilités
de ne pas se comprendre.*

Maïs, essayons quand même.

*Tussen wat ik denk,
wat ik bedoel,
wat ik denk dat ik zeg,
wat ik zeg,*

*wat je wilt horen,
wat je hoort,
wat je denkt dat je begrijpt,
wat je wilt begrijpen,
en wat je begrijpt,*

*zijn ten minste tien mogelijkheden
elkaar niet te begrijpen.
Maar laten we het toch proberen.*

Bernard Werber (geboren in 1961 in Toulouse) is een Franse sciencefiction-schrijver, actief sinds de jaren negentig. Hij wordt vooral erkend omdat hij de trilogie *Les Fourmis* heeft geschreven, de enige van zijn romans die in het Engels is gepubliceerd. Deze serie weeft filosofie, spiritualiteit, science fiction, thriller, wetenschap, mythologie en bewustzijn samen.

Quakers België en Luxemburg

Jaarvergadering van 15 t/m 17 november 2019

Door Joke Hofman

Om half 8 stap ik in de trein in Ede en om 11.15 ben ik in Brussel, want ik ga eerst 2 musea bezoeken: het Magrittemuseum en het museum voor muziekinstrumenten. In dat laatste heb ik 2 uur rondgelopen met een hoofdtelefoon op, om al die prachtige instrumenten uit alle tijden en windstreken te beluisteren, een feest!

Ik loop eerst heerlijk een uurtje langs de Leie. Daarna naar Gent en dan de bus naar Drogen.

In de Abdij van Drogen bij Gent waar de Quaker Jaarvergadering plaats vind, ontvangt Richard Condon mij, die me de sleutel van een heel fijne kamer geeft, ruim en met eigen wc en douche.

Om 6 uur eten we met ongeveer 40 Vrienden uit België, Luxemburg, Nederland en de V.S. Ik praat o.a. met Haifa, een jonge vrouw uit Londen, haar vader is Palestijn.

Na het eten heet Ruth Harland, de schrijver ons welkom.

Het thema is: 'Living adventurously- Trusting the Light in our daily life.'

We krijgen in 3 talen 5 regels voor een goed verloop van de zakenvergadering, die maar een half uur duurt! De minuten zijn nl. al grotendeels klaar en veel zaken zijn al voor de zakenvergadering geregeld op andere momenten. Onderaan het programma staat dat het niet de bedoeling is telefoons en tablets te gebruiken op de momenten dat we samen zijn, dat is uit mijn hart gegrepen! Er zijn ook 5 jongens, o.a. Louis en Emile van Johan Westra en Chloë, die tijdens dit weekend ook een tafel van oude pallets maakten voor de planten.

Verder hebben ze videotraining gekregen om interviews af te nemen.

Om 20 uur gaan we nader met elkaar kennis maken d.m.v. 'speed-friending': er zijn 2 kringen en je moet steeds een plaats opschuiven en dan mag je 5 minuten praten over een aantal vragen, die variëren van serieus (tell me about your first time in Quaker meeting) tot gewoon leuk (what is the favourite meal you cook?). Zo praat ik oa met Jan Peeters uit Antwerpen, die vroeger diamantslijper was en met Sean Carroll uit Londen, die in een koor zingt.

Na de epiloog om 22 uur ga ik innig tevreden naar bed.

Zaterdag om half 8 voor het ontbijt: Canons zingen! Met 14 mensen o.l.v. Ruth, de schrijver, heerlijk begin van de dag. Erik Dries zingt ook mee, zodat alle Nederlanders compleet zijn.

Om 9 uur leidt Paul Parker (assistent-schrijver van de Britse Jaarvergadering)

het thema verder in.

's Middags gaan we in groepen uiteen. Wij vormen een Nederlands sprekende groep met 5 Belgen en praten over 3 van de 6 kernwaarden, een zeer verrijkend gesprek met veel diepgang. Kornee v.d. Haven is er ook bij. De Belgische Jaarvergadering verwelkomt hem als lid.

Het fijne is dat steeds alles keurig op tijd begint en dat er heel veel rust en stilte in het programma zit.

Om half 4: vrije tijd, dus: naar buiten! Of schilderen met Erik.

Om 5 uur weer zingen voor het eten.

Karen King leidt het avondprogramma in. Zij vertelt dat het nog steeds zo is dat vrouwen niet dezelfde rechten hebben als mannen en begint met las voorbeeld de geschiedenis van de 'suffragettes', o.a. Emmeline Pankhurst. *

Daarna is de eerste voorlezing van de zendbrief en dan de Epiloog, waarin een prachtig gedicht van Shakespeare over de liefde wordt voorgelezen, sonnet 116:

*Let me not to the marriage of true minds
Admit impediments. Love is not love
Which alters when it alteration finds,
Or bends with the remover to remove:
O, no! it is an ever-fixed mark,
That looks on tempests and is never shaken;
It is the star to every wandering bark,
Whose worth's unknown, although his height be
taken.
Love's not Time's fool, though rosy lips and
cheeks
Within his bending sickle's compass come;
Love alters not with his brief hours and weeks,
But bears it out even to the edge of doom.*

*If this be error and upon me proved,
I never writ, nor no man ever loved.*

Zondag loop ik eerst over het grote en fraaie terrein, wat een rust!
Na het ontbijt is de meeting, waarin oa iemand het woord ‘belonging’ noemt als heel essentieel en zegt dat het verband houdt met het Nederlandse woord: belangrijk. Een ander zegt: eenzaamheid en gemeenschap, je hebt het beide nodig.

Daarna weer Zakenvergadering. De assistent- schrijver, Phil Gaskell, verrijkt de vergadering regelmatig met humor en zo blijft de toon luchtig. Na anderhalf uur is het zakengedeelte van deze jaarvergadering klaar!

Na de voortreffelijke lunch kun je nog uit allerlei dingen kiezen. Erik en ik gaan o.l.v. de Gentse Anja, een zeer enthousiaste jonge vrouw, Gent verkennen. Paul Parker en nog een Belgische Vriend gaan ook mee. We bekijken al die prachtige gevels enzovoort en Anja weet boeiend te vertellen. Nog even wat drinken in een gezellig restaurant en dan haasten Erik en ik ons naar de trein. Samen hebben we heel goede gesprekken, oa over hoe het verder moet met onze Jaarvergadering en wat we verwachten van 30 november...

Om half 9 was ik thuis, met een zeer tevreden en dankbaar gevoel.

* Een ‘**suffragette**’ was een lid van de militante vrouwen organisatie in het begin van de 20ste eeuw, die streed voor stemrecht voor vrouwen.

Burgerlijke Ongehoorzaamheid.

door Wim Nusselder

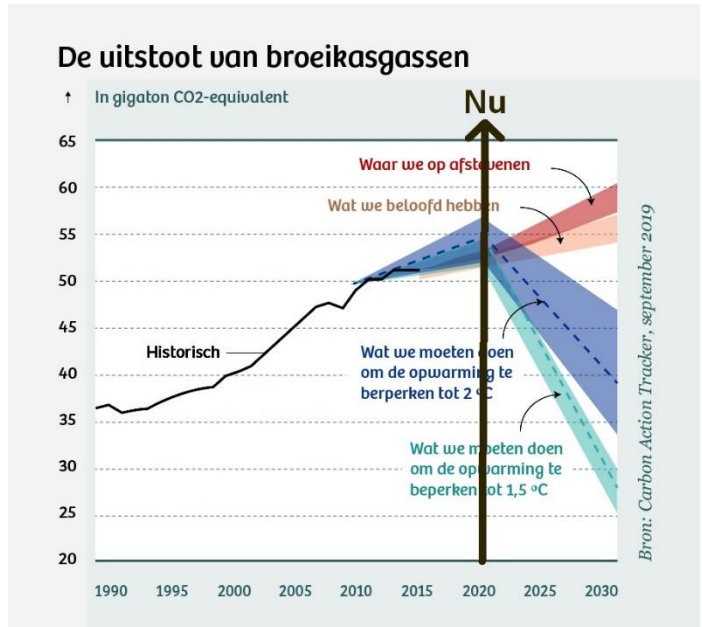
Woensdag 13 november sprak Mieke van Opheusden op de Haagse Hap-Stil-Snap avond over Burgerlijke Ongehoorzaamheid.

We hoorden diverse getuigenissen van oude en jongere v&Vrienden.

De parallellen waren opvallend; de duurzaamheidsproblematiek lijkt echter urgenter dan ooit.

Het voerde mij -zonder dat ik dat allemaal deelde- 43 jaar terug in de tijd, toen ik .....

- vegetariër werd (vanwege het eiwit-conversieverlies),
- Wereldwinkelier werd,
- 2 jaar later ontwikkelingseconomie ging studeren,
- me in actieve geweldloosheid verdiepte,
- daardoor de Quakers ontdekte (ik was de eerste! ☺)
- en ...
- demonstratief actievoeren (waaraan ik tot die tijd naar hartelust deelnam) geleidelijk losliet (niet afzwoer!) als misbruik van de macht van het getal.

Net als Jettie -in haar emotionele en krachtige getuigenis- wilde ik tot mijn 31e geen kinderen (als één van een hele serie zaken die ik NIET wilde). Net als zij ervaarde ik veel kracht en verbondenheid in de acties waaraan ik deelnam. Ik zou niet zo gauw gezegd hebben dat ik BANG was om kinderen op de wereld te zetten, maar ook ik had een behoorlijk negatieve kijk op e.e.a., zoals mijn familie mij ook voorhield.

Een keerpunt kwam voor mij tijdens de Wereldbijeenkomst van Quakers in Elspeet in 1991, waar een jonge Quaker uit Kenia mij een niet-zelfzuchtige reden aan de hand deed om toch kinderen te krijgen: om het goede in ze te zien groeien.

Mijn kinderen zijn nu 27 en 25. Ik HEB het goede in hen zien groeien. Beiden werken aan een duurzamer samenleving.

Ik vind het jammer dat de naam "Extinction Rebellion" zozeer focust op het negatieve. 'Verder gaan dan anderen', 'rebelleren', hoe moedig ook, zeker als je daarmee wetten overtreedt, moet natuurlijk geen doel zijn en

draagt niet automatisch méér bij aan een betere wereld dan 'minder ver gaan'. Ik geloof niet in het uitsterven van mensheid en menselijkheid, desnoods tegen beter weten in.

Dat is ook makkelijk zat, in mijn positie, als deel van een (wereldwijd gezien) elite die zichzelf en zijn nazaten nog tot in lengte van jaren kan beschermen, dankzij het grote 'deel van de koek' (milieugebruiksruimte) dat we ons toe-eigenen.

We noemden de mogelijkheid om het Haagse Quakerhuis ter beschikking te stellen als uitvalsbasis aan Extinction Rebellion.

Ik kan me niet voorstellen dat we daar (zo nodig? desgevraagd? ongevraagd?) niet toe bereid zouden zijn, gezien de mate waarin ze zich geleid voelen en hun actief geweldloze opstelling.

Ik hoop dat ze een weg vinden die ook subtielere vormen van geweld vermijdt (de macht van het getal, van onnodig drama, van jezelf geweld aandoen).

Want ik geloof niet dat geweld werkt, desnoods tegen beter weten in.

Inspirerend Alfabet

Door Erik Dries met aanvullingen van Sytse.

Onspirerend			Inspirerend	
A	Armoede	Aanvallen	Amnesty	Alternatieven
B	Bewapeningswedloop	Big Brother 2.0	Biologische landbouw	Basisinkomen Boyan Slat (van Ocean cleanup) Bidden
C	Crisis vd banken CO2 toename	Corruptie	Consuminderen	Communiceren
D	Doemdenken	Dovemansoren	Doen denken Deugdzame mensen	Duurzaamheid Diversiteit
E	Egoïsme	Ecologische voetafdruk	Energietransitie Extinction Rebellion	Elektrische auto's?
F	Fatalisme	Fast food	Fairtrade	Fairshopping
G	Gal spuwen	Gelaten	Greenpeace Geweldloos actie voeren Geweldloze Communicatie Gratis geld voor iedereen	Grootouders voor het klimaat Golden rule, God in ieder mens
H	Hokjes denken	Haat	Hoop	Helen
I	Intensieve veehouderij	Ik ikke en de rest kan stikken	Inspiratie Innerlijk Licht	Inclusief denken
J	Jassus	Jachtig	Ja	Jezus
K	Klimaatcrisis	Kinderarbeid Kernbewapening	Kans	Klimaatactie
L	Legbatterijen	Laatdunkend	Lachen	Liefde
M	Midden-oosten conflict	Media & manipulatie	Migrantenopvang	Moed /Meditatie Meeting
N	Nationalisme	Nucleaire wapens	Nabuurschap	Natuurbescherming

O	Oorlogen Onrecht	Olie-afhanke- lijkheid	Optimisme Ontwapening	Open mind
P	Populisme Pesten	Plastic soep, pesticiden	Praktisch idealisme	Plastic schei- ding
Q	Quasi	Q-koorts (als biologisch wapen)	Quakers	Quality time
R	Rattengedrag	Racisme	Redelijkheid	Rechtvaardig
S	Slavernij Slachtoffers	Schuldgevoel	Samenwerking Slow food	Stilte Spaarlampen Sociaal denken
T	Tabak en an- dere versla- vingen	Tegen houden	Tederheid	Toekomst gericht
U	Uitbuiting	Unfair	United Nations	Uitwisselen
V	Vluchtelin- genstromen	Vijanddenken Valsheid	Vrouwenbewustzijn Vrijheid Vrede Verbindende Com- municatie	Vegetariërs, Veganisten vredesopvoe- ding vrijwilligers- werk
W	Winstdenken	Wreken	Wonderen	Wilskracht
X	Xenofobie (vreemdelin- genhaat)	XTC (versla- vende middelen)	X-chromosoom (van vrouwen)	Xylofoon, X-factor (ta- lent)
Y	Yellen (uit- schelden)		Yoga	
Z	Zeespiegel- stijging	Zeveren	Zachtmoedig	Zegenen

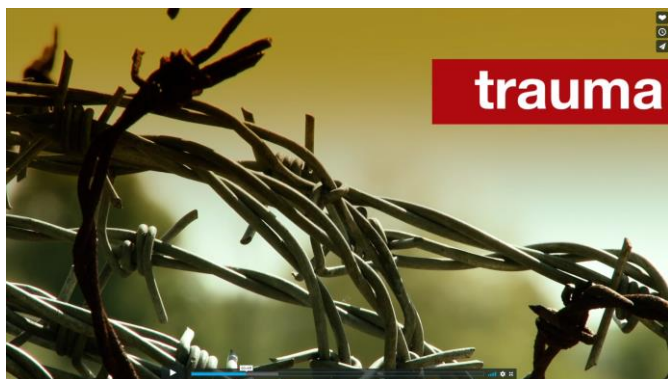
Wie stuurt er nog meer aanvul-
lingen?

Darko

Door Charles Tauber, Vukovar, Kroatië

Darko is niet zijn echte naam. Hij en zijn familie zijn een combinatie van mensen die ik door de jaren heen heb gekend. De situaties die ik beschrijf zijn wel heel echt. Ik ontmoette Darko ongeveer 15 jaar geleden voor het eerst. Ik

werkte samen met een andere therapeut met een groep veteranen in een stad niet ver van Vukovar. Darko's vrouw, die ik niet kende, belde me en vroeg of ik naar hun huis kon komen. Ik vertelde haar dat ik het alleen zou doen als Darko het er ook mee eens was. Zij gingen samen zij aan zij zitten op de bank toen ik aankwam. Zij vertelde over de problemen: Darko was zich meer in zichzelf gaan terugtrekken en had zich van de familie geïsoleerd. Op sommige momenten barstte hij in woede uit. Soms was hij gewelddadig tegen haar en de kinderen. Ze zei dat ze van hem hield, maar dat ze zo niet kon leven.

Ik vroeg Darko om te reageren.

Hij zei dat hij de oorlog had meegemaakt. Ik vroeg hem te beschrijven wat er was gebeurd. Aanvankelijk weigerde hij en zei dat het haar en de kinderen zou schaden als hij over alle incidenten zou praten. Zij zei dat ze liever zou weten wat hem pijn deed. Daarna begon hij toch te praten. Het was inderdaad verschrikkelijk wat hij had meegemaakt. Aan het einde van zijn verhaal zei ze dat het goed was dat ze nu eindelijk wist waarom hij was zoals hij was. Hij was ook opgelucht dat hij het eindelijk had kunnen uiten. Dit verlichtte de situatie voor hem en in het gezin enigszins.

Hij stemde in met verdere therapie. We hebben elkaar vrij vaak gezien in de tussenliggende jaren.

In de therapie verkenden we zijn achtergrond. Zo ontdekten we dat hij als kind was misbruikt door een narcistische moeder die verschillende mannen had gehad. Eén van hen was beroemd in Kroatië. Bovendien was hij in feite pacifist en had hij helemaal niet aan de oorlog willen deelnemen, maar kon hij niet ontsnappen. Hij idealiseerde één van zijn broers, die tijdens de oorlog waren gedood.

Op een gegeven moment heeft hij geprobeerd om hulp te krijgen voor zijn psychologische gevoelens. Hij stond voor een aantal barrières. Ten eerste had

de regering tijdens de oorlog, in de persoon van president Franjo Tudjman, ontkend dat Kroaten aan PTSS kon lijden. Toen stond hij tegenover de psychiatrische zorggevers. Ze gaven toen, en doen dat nog steeds, heel weinig praattherapie en hadden hem een combinatie van medicijnen gegeven die hem tot een virtuele zombie hadden gemaakt. Wij (de CWWPP) zijn vrijwel de enige groep in de regio die zonder medicijnen en zonder kosten therapie bieden. Dit geldt zelfs nu, 24 jaar na het einde van de oorlog.

Ook bij evenementen zoals als het Nieuwjaar, wanneer er vuurwerk is, en tijdens onweer, en op de verjaardagen van verschillende gebeurtenissen, wordt Darko erg angstig en overstuurd. Bijvoorbeeld: 18 november 1991, kwam Vukovar in Servische handen. Helaas hebben de Kroatische politici die dag tot een feest van nationalistisch sentiment gemaakt en gebruiken het voor hun eigen doeleinden. Vanaf 2020 wordt het zelfs een nationale feestdag.

De geschiedenis van Darko is niet eenvoudig. Zijn vrouw is uiteindelijk van hem gescheiden. Onlangs hertrouwde hij. Zijn huidige huwelijk is ook problematisch. Zijn kinderen hebben geleden onder trans-generatiele overdracht van het trauma van Darko en het trauma van hun moeder, die ook onder moeilijke omstandigheden leefde tijdens de oorlog. Er is nog steeds incidenteel geweld in het gezin. Bij een paar gelegenheden is Darko in het openbaar gewelddadig geweest.

In deze regio is er nog steeds vrijwel geen psychologische behandeling voor militaire of civiele oorlogsslachtoffers. Het is een stil probleem. De politici zeggen dat de problemen zijn opgelost. Dit is ver van de waarheid. De stad en de regio zijn grotendeels fysiek herbouwd. Toch hoef je alleen maar aan het oppervlak te krabben om heel veel mensen zoals Darko te vinden..

Hoewel we nu onlangs hebben gehoord dat CWWPP fondsen voor 2020 hebben, kunnen we niet alles doen wat nodig is en we zouden willen. Als (v)Vrienden dat willen, kunnen ze bijdragen via het Hulpfonds.

Onze website

cwwpp.org bevat veel foto's en informatie over de situatie van de getraumatiseerden en over ons werk in deze regio.

En als v(V)rienden meer willen weten en met ons willen praten, willen we op een bepaald moment een gesprek op Skype organiseren. Laat het ons weten.

traumabehandeling

Het land van Christus

Deel twee van 'Een Palestijnse theologie van het Beloofde Land' door Yohanna Katanacho

door Kees Nieuwerth

Over het standpunt van de Raad van Kerken in Nederland over het conflict kan ik kort en duidelijk zijn. De Raad van Kerken in Nederland heeft zich altijd consequent uitgesproken voor een twee-staten oplossing. Maar de twee-staten oplossing raakt meer en meer buiten beeld, laat staan een rechtvaardige en democratische één-staat oplossing! Zeker nu de Israëliëse premier onlangs ook nog eens proclameerde dat grote delen van het bezet gebied - in strijd met het internationaal recht - geannexeerd moeten worden door Israël! Tot slot – nu sprekend niet zozeer als vicevoorzitter van de Raad- maar als lid van één van de lidkerken, namelijk het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers), dat reageerde op het Kairos document - de brandbrief - zoals ik eerder zei iets over onze reactie.

Het Kairos document sprak ons Quakers aan in meerdere opzichten. Immers, Quakers zijn reeds lang (ruim 150 jaar!) present in het Midden-Oosten, bijvoorbeeld in de vorm van een Quakerschool in Libanon, een Quaker gemeenschap in Ramallah en hulpwerk in het Amary vluchtelingenkamp. Sommigen van onze leden geven zelfs regelmatig cursussen geweldloze weerbaarheid, zowel op de Westbank als in Gaza.

Wij voelen ons dus ook verbonden met Palestina en steunen het gerechtvaardigde streven van het Palestijnse volk naar een eigen staat.

In 2011 reageerden de Nederlandse Quakers op de noodkreet vervat in het Kairos document. Ik citeer hierbij een aantal passages uit onze reactie:

Als Nederlandse Quakers, leden van het Religieus Genootschap der Vrienden in Nederland, hebben we met respect kennisgenomen van jullie Kairos document, jullie schreeuw om recht.

Het geeft hoop om jullie liefdevolle houding te herkennen ondanks jullie lijden als gevolg van de bezetting.

Yohanna Katanacho

Jullie schrijven dat jullie oproep aan ons voortkomt uit een historisch moment van eenheid onder Palestijnse christenen.

Het is goed om te zien dat de eenheid onder Palestijnen inmiddels verder gegroeid lijkt te zijn.

Ook wij willen 'het gezicht van God zien in ieder mens'. Ook het uitgangspunt van ons, dat in ons geloof geworteld is, maakt dat we ieders gelijke recht op een menswaardig bestaan en het recht op bescherming van verdrukten willen realiseren.

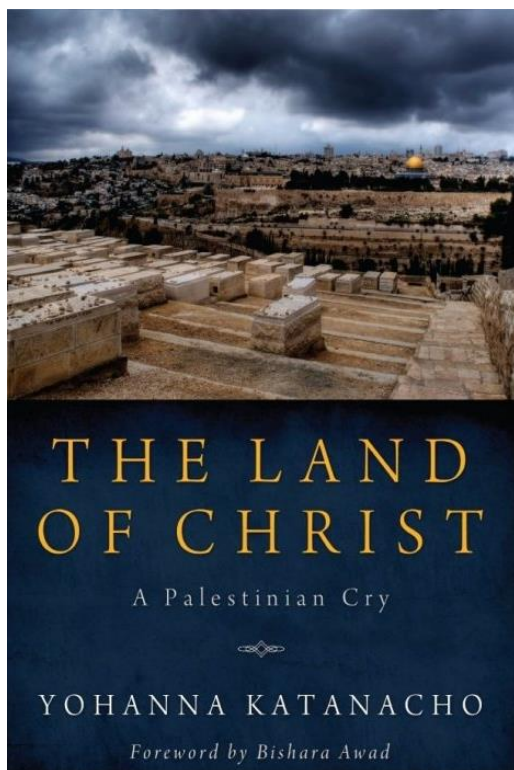
Het past in onze traditie om vijandsbeelden af te breken, om verbinding en constructieve dialoog te zoeken en om te werken aan gerechtigheid, vrede en veiligheid voor iedereen. Jullie document raakt ons en wij voelen ons geroepen om aan jullie oproep gehoor te geven.

Jullie vragen ons een woord van waarheid te spreken, door stelling te nemen tegen de Israëliëse bezetting van land waar jullie al generaties lang wonen. Onze waarheid, niet noodzakelijk DE Waarheid, is dat noch Israël, noch enige andere natie het land dat het met geweld controleert het 'zijne' kan noemen. We zien een pijnlijke parallel met de politiek van onze regeringen in Europa om anderen tot vreemdeling te maken in het gebied dat wij 'het onze' noemen en waar we in relatieve welvaart leven.

Het besef dat Palestina/Israël één land is tussen Jordaan en Middellandse Zee, lijkt wereldvreemder dan ooit.

Het besef van de eenheid van volkeren geworteld in een gedeelde cultuur waarin dezelfde God aanbeden wordt, staat ook in 'ons' land onder druk. We houden vast aan het besef en de daarop gebaseerde hoop dat achter de woorden en de dingen die mensen scheiden, achter het lijden dat mensen elkaar aandoen, een realiteit verborgen is waarin God iedereen verbindt en ieders hart kan aanraken. Samen met jullie spreken wij ons vertrouwen uit dat Gods goedheid uiteindelijk de overhand heeft.

Het is mijn stellige indruk dat de geest van waaruit deze reactie spreekt ook de geest is die spreekt vanuit veel van wat Katanacho stelt.

Echter, met één punt heb ik toch wel moeite en dat is de uitspraak dat Palestina/Israël *het land van Christus* zou dienen te zijn, omdat hij ‘de vervulling van de profetie is’ (blz. 55).

Voor ons Quakers zijn er geen heilige plaatsen of heilige mensen in het bijzonder, alle plaatsen en mensen zijn heilig. Alle landen, heel de aarde is immers Gods schepping en heilig. Zoals Katanacho zelf schrijft kan geen enkel land claimen boven een ander land te staan in dat opzicht en dat is maar goed ook.

Juist omdat Katanacho schrijft én onderschrijft dat (de) verlossing de hele schepping betreft en dat het daarbij dus gaat om een universele, kosmische missie (blz. 29), kan ik niet helemaal meegaan in de gedachte dat het land tussen de Jordaan en de Middellandse Zee ‘het land van Christus’ is.

Ja, het is een land van God, zoals alle landen dat zijn, niet meer en niet minder. Net zo goed als ik me niet kan vinden in het idee van een Joods-theocratische staat die minderheden uitsluit, kan ik me ook niet vinden in een soort christocentrische staat. Welke plek hebben dan die andere kinderen die God verschillende keren in de Bijbel zegt te hebben of - zoals Katanacho zelf schrijft – ‘Joodse, moslim en andere kinderen Gods’ in die staat?

Bovendien: nationalisme - in welke vorm dan ook - is maar al te vaak de voedingsbodem van oorlog en conflict.

Als Quaker springt mijn hart dus niet op van vreugde bij een hindoeïstisch-nationalistische staat in India, een Boeddhistisch-nationalistisch Myanmar dat de moslim minderheid verdrijft of een populistisch-nationalistisch Hongarije dat met een beroep op ‘christelijke’ waarden vluchtelingen uitsluit.

Ik ben *voor* inclusieve samenlevingen waarin al Gods kinderen samen een vreedig en rechtvaardig leven kunnen leven.

Dus ook in het land tussen de Jordaan en de Middellandse Zee!

(Kok Boekencentrum, 2019, Utrecht, ISBN 978 90 239 5688 4)

Als je een miljoen zou winnen...

Door Erik Dries

“Stel je voor dat je een miljoen zou winnen, wat zou jij daar dan mee doen?” altijd een leuke vraag tijdens een strandwandeling of op een feestje. Als je er op doorvraagt kan je in het gesprek hierover veel van elkaar te weten komen.

dromen over de toekomst: Jacobs ladder

“Ik koop een huis voor mijn moeder”, “ik doneer €10.000,- aan het dierenasiel”, “ik laat een zwembad aanleggen”...

Je kan zo'n vraag laten volgen door de vraag “wat doe je nu al in die richting?” (zorg voor je moeder, ondersteuning asiel, sporten) of “wat zou je kunnen doen in die richting?”. En zo kun je op ideeën komen en in gang gezet worden naar aanleiding van een eenvoudig gesprek.

Beste Quakers, beste maandvergaderingen, stel je voor dat je € 5000,- over zou hebben. Waaraan zouden jullie dat besteden? Wie heeft er een idee? Wie heeft er geen idee? Ga daar eens over met elkaar in gesprek. Zou je een bibliothecaresse inhuren om de bibliotheek op te frissen, zou je een grotere donatie aan iemand uit het netwerk geven, zou je iets voor het buurthuis in de buurt kunnen betekenen of iets verrassends voor armere mensen in de stad met kerst, een auto kopen en inrichten als mobiel stiltecentrum?

Of zeg je “o nee, zo gaan we niet te werk, de inspiratie moet niet uit het geld komen maar uit jezelf c.q. de geest; slecht plan”.

Ik geloof dat ik wel eens gehoord heb “geld is liefde”. Dit is een vreemde uitdrukking, maar je kunt er een verhaal omheen bedenken. Waar gaat het geld van jouw maandvergadering/onze jaarvergadering naartoe? Naar een huur, een jaarlijkse bijeenkomst en een retraite? Staat het merendeel te verstoffen? Wat zegt dat over onze liefde?

Ik zou het zo goed vinden als we dit gesprek op maandvergadering-niveau zouden voeren. Ik ben erg benieuwd naar de uitkomsten van het gesprek. Misschien heb ik wel ergens een potje liggen waarmee ik .....

Studie Toer

Er komt binnenkort een nieuwe 'Study Tour'! QCEA streeft naar een Quaker-visie op vrede en mensenrechten voor Europa en haar

instellingen, maar we willen ook bruggen slaan tussen vrienden uit heel Europa en hen informeren over ons werk en het werk van de Europese instellingen. Daarom organiseren we regelmatig studiereizen naar Brussel. QCEA plant momenteel een 'mini' studiereis naar Brussel, van 1-4 april 2020. Deelnemers bezoeken de Europese instellingen, leren over het werk van QCEA en ontmoeten vrienden uit heel Europa. Het thema zal "bij elkaar blijven". Registratie voor de Tour gaat in december open via de website (www.qcea.org/home/events/study-tours/)

Wat is de impact?

We hebben redelijke gronden om te denken dat een stille diplomatie bijeenkomst die we hebben gehouden enige impact heeft gehad. Een van de grote mensenrechtenkwesaties in Europa is geweld door de politie aan de Kroatische grens. Het gebeurt al meer dan een jaar en een vrij groot aantal mensen heeft er last van gehad: slaan, naakt strippen, bezit verbranden, enz. De motivatie voor Kroatië is deels dat ze wil toetreden tot het Schengengebied voor vrij verkeer, en denkt vertrouwen te winnen bij de rest van de EU door "streng" op te treden. Maar het is heel gevaarlijk om te zien dat mensenrechtenschendingen op deze manier worden beloofd.

Het is een lang verhaal, maar de stille diplomatie bijeenkomst in Quaker House over politiegeweld, waarbij 3 regeringsvertegenwoordigers betrokken waren, lijkt gedeeltelijk te hebben geleid tot een verklaring over de toetreding van Kroatië tot Schengen. Twee bronnen vertellen ons dat onze bijeenkomst belangrijk was om bij een paar lidstaten het vraagteken te vergroten over Kroatische toetreding tot Schengen. Het is duidelijk dat Quakers niet tegen Kroatië zijn om zich bij Schengen aan te sluiten. Dat zal dan ook gebeuren. Maar door niet toe te staan dat dit geweld zomaar doorgaat kan verder geweld in de toekomst ontmoedigd worden.

Nieuw QCEA teamlid voor mensenrechten:

Na een grondig wervingsproces hebben we een nieuwe ‘Program Officer Mensenrechten’ aangesteld. Iemand met veel ervaring op dit gebied, opgedaan in een andere Brusselse organisatie. Haar naam is Kekeli Kpognon (uitgesproken als 'pognon' met een Frans accent). Ze is Frans maar heeft 17 jaar in het VK gewoond en is dus volledig tweetalig.

Webinar Politiegeweld

QCEA wil een 45 minuten live webinar bieden aan een groepje Quaker meetings. Mocht daar in Nederland belangstelling voor bestaan dan kunnen we Nederlandse deelname bij QCEA onderzoeken.

Samen Vrede Opbouwen in Amsterdam

De QCEA studie ‘Building Peace Together’ doet het nog steeds erg goed. Het is inmiddels in 5 talen beschikbaar (Engels, Frans, Russisch, Turks, Arabisch) en het kreeg bijvoorbeeld erg positieve feedback op het “Paris Peace Forum”, waar QCEA in november voor de tweede keer aan meedeed en waar ook politici als Macron en Ursula von der Leyen (de president van de nieuwe Europese Commissie) aanwezig waren. Op 28 november gaf QCEA (Olivia Caeymaex) een lezing over BPT aan de Vrije Universiteit van Amsterdam. Daarbij kwamen ook aspecten aan de orde zoals “principes voor vredesopbouw”, “gender en vredesopbouw”, “vredeseducatie” en verder werk van QCEA. Behalve het belang van de lezing zelf geeft dit ook wat meer bekendheid aan Vrienden in Amsterdam.

In het World Forum voor Democratie van de Raad van Europa in Straatsburg in november, kreeg QCEA de kans om haar twitter-campagne tegen haatzaaien (we choose respect) te tonen. Op het Paris Peace Forum waren o.a. deelnemers zoals Macron en Ursula Von der Leyen (aanstaande president van de EC). QCEA kreeg veel positieve feedback over de ‘Building Peace Together).

Olivia Caeymaex van QCEA

Handen en Voeten: Calais

Door Wils 't Hart

Kijk, hier gaan we met de trein, Hylkia en Wils, bekapt en bezakt alsof we minstens een maand samen op vakantie gingen. Dat was niet zo, de reis ging maar tot Amersfoort. Daar brachten we de tassen heen vol warme gebreide dasen en mutsen voor de vluchtelingen in Calais. We werden opgewacht door Sanne, ze hoefde niet naar ons te zoeken, de tassen vielen nogal op. Sanne heeft een praktische opslag voor hulpgoederen en gaat iedere maand met een bestelbus op en neer naar Calais. Petje af! Onze (plm. 150!) dassen zijn daar inmiddels al.

Het is fijn en motiverend om van anderen te horen hoe ze bezig zijn met grotere en kleinere hulpprojecten. Omdat Sanne zo regelmatig in Calais komt, weet ze heel goed wat nodig is. Ze heeft inmiddels een groep om zich heen verzameld. Zo regelde ze dat een schoolklas als maatschappelijke stage kleding komt sorteren. “Als maar één of twee van deze tieners door deze dag gegrepen wordt door dit werk en wil helpen of dingen wil veranderen dan ben ik al heel blij”, zei ze.

“Denk niet dat het altijd makkelijk is. Uitschelden en poep tegen het huis komt ook voor!” En ze vertelde verder: “Maar er kwam daar in Calais ook een inventieve jongen langs, die van de batterijen van e-sigaretten (!) een grote accu wist te maken waarmee de vluchtelingen hun mobiel kunnen opladen. Rondzwerfende vluchtelingen met geen mogelijkheid om kleding te wassen en te drogen, stoppen vaak plastic zakken in hun schoenen, met als gevolg dat ze last hebben van akelige schimmels. Dus daarvoor werden tassenvol nieuwe sokken geregeld én mentholpoeder om de voeten te verzorgen. En om de verpletterende eenzaamheid en verveling tegen te gaan, gaven we deze keer een stapel speelkaarten mee.”

Deze betrokkenheid, medemenselijkheid en inventiviteit is een voorbeeld voor ons allemaal.

We gaan door en jullie weten waar jullie ons kunnen bereiken: hartenhuis@netvisit.nl)

Vrienden in het hele land

Maandvergaderingen, bijeenkomsten:

Noord en Oost Nederlandse
A'dam
Deventer
Driebergen
MiZuNed
Haagse
Breda/Helmond

Quaker Secretariaat:

Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).

Tel.: 06 13700682, e-mail: secretariaat@deQuakers.nl.

Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering:

Bankrek. NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Rel. Genootschap der Vrienden - Quakers- te Amsterdam.

Quaker Bibliotheek:

Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, open op afspraak 'Bibliothecaris: Marianne IJspeert, tel. 020-6125703 (06-12730475).

Quaker Literatuur:

Willem Furnée; Badhuisweg 149, 2597 JN 's-Gravenhage tel.: 070-3220544, e-mail:

litteratuur@Quakers.nu. Bankrek.: NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Rel. Genootschap der Vrienden - Quakers-te Amsterdam. m.v.v. Quaker Literatuur.

Amsterdamse Maandvergadering:

Schrijver: Marianne IJspeert, W. de Zwijgerlaan 21-III, 1056JD Amsterdam tel. 020-6125703 e-mail:

mijquak.1@online.nl Bankrek.: NL81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers te Anna Paulowna.

Haagse Maandvergadering:

Schrijver: Anneke Spreij, e-mail: haagsevrienden@Quakers.nu.

Haagse Maandvergadering, Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070-3600621, Bankrek.: NL48 INGB 0001 8562 21 t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers Den Haag.

Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering:

Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350. email:

els@ramaker.me. Bankrek.: NL67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. MZNMV Quakers.

Deventergroep:

Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, email: friedaoudakker@gmail.com.

Noord Oost Nederlandse Maandvergadering:

Schrijver: Kees Nieuwerth; Hoofdstraat 26; 9514 BE Gasselternijveen; k.nieuwerth@wxs.nl Bankrek.:

NL12 INGB 0001 5908 95 t.n.v. N.O.N. MV Rel. Gen. der Vr. te Groningen.

Quaker Hulpfonds:

Schrijver vacature. Penn: Dick Meijaard, e-mail: persel@xs4all.nl. Bankrek. is NL94 TRIO 0338 4113 64.

t.n.v. Quaker Hulpfonds Religieus Genootschap der Vrienden, Quakers, te Amsterdam.

Vrienden voor Brussel (VVQREA):

Schrijver: Corien van Dorp, tel: 070-3867309. e-mail: vvqrea@gmail.com. Bankrek. NL93 TRIO 0391 2219

65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad te Helmond.

Vriendenkring:

Per 1 jan. 2019 de abonnementsprijs van de Vriendenkring: €30,- voor Nederland en €45,- voor Buitenland

(ook Europa). NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Religieus Genootschap der Vrienden Quakers te Amsterdam

met vermelding van 'Abonnement Vriendenkring'. e-mail: vriendenkringredactie@gmail.com

Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

Wijdingsamenkomsten in Nederland en België

Amsterdam	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 020-6125703 e-mail: mijquak.1@online.nl
Antwerpen	Geen vaste tijdstippen	Info Jan Peeters, tel.: 0032.15.24 75 10 e-mail : boekrijk@hotmail.com
Bennekom/Wageningen	Iedere zondag: 10.30-11.30 in Wageningen! (vanaf 1 oktober) Thuis-Wageningen, Stationsstraat 32, 6701 AM	e-mail: els@ramaker.me Op de 2e zondag van de maand is er eerst een gesprek vanuit de stilte en daarna wijdingsamenkomst tot 11.30.
Brussel	Iedere zondag 11.00	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
Den Haag	Iedere zondag 10.30 HapStilSnap: do. 12 december (1 x per maand)	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Bij kennisgeving vooraf is er voor hen een aangepast programma. Info: tel. 070-3600621
Driebergen	Normaal iedere 3 ^e zondag, 10.30 in 't Haagje 1, Driebergen -Rijsenburg.	Onze kinderen verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of per mail: Quakers@marielke.nl
Deventer	3 ^e zondag 10.30 Gespreksavond: informatie bij Frieda.	In het Meester Geertshuis, Assenstraat 20, 7411JT Deventer. Inlichtingen bij Frieda Oudakker tel. 0644794366, e-mail: friedaoudakker@gmail.com
Gent	2e woensdag 20.00-22.00. 4e zondag 11.00-13.00.	In het zaaltje boven vzw Trafiek, aan Pierkespark in de Brugse Poort. (vooraf graag contact opnemen, Quakercircels@gmail.com)
Groningen	2e en 4e zondag 10.30 In De Poort, Moesstraat 20, 9717JW Groningen, tel. 050-5712624	Kinderen zijn welkom! Graag tevoren doorgeven aan de schrijver: Kees Nieuwerth e-mail: k.nieuwerth@wxs.nl
Wijhe, bij Zwolle	Eerste zondag 10.30	Wim Balijon, tel.: 0570-597170 Slotpark 77, 8131 DW Wijhe. Graag aanmelden.
Zwolle	Wo 11 dec. 18.00-20.30 Van Nispensingel 5, 8016LM Zwolle	Hap-Stil-Snap Bij Marlies en Sytse Tjallingii, 06-23869715, graag even aanmelden bij Marlies marliestjallingii@home.nl

Wijdingsamenkomsten op Afstand

Online meeting for worship: op tijdstippen rekening houdend met verschillende tijd-zones, bekendmaking op: Quakerworship.org

Joke Hofman en Erik Dries in Brussel bij de Belgische Quakers

